

تربیت از منظر

فی البلاغ

نویسندگان: فرح علیم، عدی ثانی، محمد باقری نسب

سرشناسه: علم‌محمدی ثانی، فرح، ۱۳۵۴ -
 شناسه افزوده: باقری نسب، محمد، ۱۳۵۳ - علی بن ابی طالب (ع)، امام اول،
 ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق.، نهج البلاغه، برگزیده
 عنوان و نام پدیدآور: تربیت از منظر نهج البلاغه / نویسندگان فرح
 علم‌محمدی ثانی، محمد باقری نسب.
 مشخصات نشر: کاشمر: انتشارات کشمر، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری: ۱۷۲ ص.
 یادداشت: کتابنامه.

عنوان قراردادی: نهج البلاغه، برگزیده
 موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق.
 نهج البلاغه -- تربیت اخلاقی
 علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه --
 اخلاق -- تربیت اخلاقی -- اخلاق اسلامی
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۴۸-۴۲-۴
 شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۴۹۰۱۳
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۱۵
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ع ۳۶/۰۹/۳۸۲
 وضعیت فهرست نویسی: فیا

نام کتاب: تربیت از منظر نهج
 البلاغه/نویسندگان: فرح علم‌محمدی
 ثانی، محمد باقری نسب/ناشر: انتشارات
 کشمر/طراح جلد: صادق داوری ترشیزی
 تیراژ: ۱۰۰۰ / چاپ و صحافی: پیشگام
 /شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۴۸-۴۲-۴ / آدرس:
 خراسان رضوی - کاشمر ۹۱۵۷۱۰۶۰۲۰
 ۰۵۱۵۵۲۴۶۲۱۰ - قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده	۱
مقدمه	۲
امتیازات نهج البلاغه	۷
سید رضی و نهج البلاغه	۱۰
شخصیت علی (علیه السلام)	۱۱
معنای لغوی تربیت	۱۳
انحیت تربیت از نظر اسلام	۱۹
ویژگی های تربیت اسلامی	۲۱
اهمیت تربیت اخلاقی	۲۴
انواع روش های تربیت اخلاقی در اسلام	۲۶
قوله تعالیه در مکتب علوی	۲۹
اهدای تربیت در نهج البلاغه	۴۰
تفکر و تفکر	۴۲
اشاعه تقوا	۴۵
پرسش خدا (ایمن)	۴۸
پرورش روح عدالت خردی	۵۲
ایجاد روح برادری	۵۶
روش های تربیت اخلاقی در نهج البلاغه	۵۷
ارائه الگو و سرمشق	۵۷
نقش الگوها در تربیت	۶۲
مسئولیت الگوها	۶۵
موعظه و نصیحت	۶۸
معنا و مفهوم وعظ و موعظه	۶۸
نقش موعظه در تربیت	۶۸
نیاز انسان به موعظه	۷۱
امر به معروف و نهی از منکر	۷۹
عبرت گرفتن از سرگذشت اقوام گذشته	۸۰
معنا و مفهوم عبرت و اعتبار	۸۲
نقش عبرت در تربیت	۸۳
روش محبت و عطوفت	۹۱
سنت محبت	۹۴

روشن تذکر	۹۹
معنا و مفهوم ذکر و تذکر	۹۹
نقش تذکر در تربیت	۱۰۱
یاد حق	۱۰۳
انتخاب همشین و تدارک محیط مناسب	۱۰۵
پادش و کفر	۱۰۷
روشن تشویق و تنبیه	۱۱۰
نقش تشویق در تربیت	۱۱۳
آداب تنبیه	۱۲۳
حنا و مفهوم توبه و استغفار	۱۲۸
نقش توبه در تربیت	۱۲۹
حقیقت توبه	۱۳۱
آداب توبه	۱۳۳
یاد مرد	۱۳۷
روشن ابتلا و امتحان	۱۴۵
معنا و مفهوم ابتلا و امتحان	۱۴۶
ابتلا و امتحان الهی	۱۴۷
عمومیت ابتلا و امتحان	۱۵۱
سخن پایانی	۱۵۷
منابع و مآخذ	۱۵۹

تربیت، یکی از نیازهای اساسی انسان است که همواره برای سیر به کمالات انسانی و الهی و کسب فضایل انسانی ضرورت داشته است. اهمیت مسأله تربیت را، به اهمیت مرگ و حیات افراد و ملتها، تشبیه کرده اند. به همین دلیل لازم است، بیشترین سرمایه گذاریها در خانواده و اجتماع، برای تحقق آن منظور گردد. هدف از تربیت، تربیت انسانی چند بعدی است؛ انسانی که در همه ابعاد، رشد و تربیت یافته باشد. با توجه به وجود مکاتب و مذاهب مختلف در دنیا، در طول تاریخ، مشاهده شده که، متناسب با نوع نگاه هر مکتب و جهان بینی به انسان، نظام تربیتی نیز دستخوش دگرگونی و تغییر در تعیین ابعاد و شیوه ها و اولویت های تربیتی شده است.

در دین اسلام، به مسأله تربیت توجه خاصی شده است و تربیت، لازمه بقای جامعه اسلامی و حفظ اسلامیت آن بوده و هست. و هنگامی که از منظر دین به هر متن دینی و از جمله نهج البلاغه، به عنوان مهمترین کتاب بعد از قرآن کریم بنگریم، اهمیت مسأله تربیت بیش از پیش مشخص می شود. در نظام تربیتی نهج البلاغه، تربیت، وسیله کمال و سعادت انسان است. از این رو با مراجعه به توصیه های تربیتی نهج البلاغه، و با ان اصول و قواعد حاکم برگفتار تربیتی امام علی (علیه السلام) را به تحلیل و بررسی می نماند. در آنجا که حضرت، به ابعاد مختلف تربیت، به خصوص جنبه های شناختی و عاطفی آن، اشاره فرموده، و در فرمایشات خود، اهمیت تربیت اخلاقی از جمله تقوا و پرهیزگاری را بیان نموده اند.

در این کتاب، با پرداختن به مسأله تربیت در نهج البلاغه سعی شده برخی از مسائل و مفاهیم تربیتی به عنوان قطره ای از دریای بیکران معارف نهج البلاغه، بیان گردد.

امروزه ما وارث جهانی پر از ناکامیها، شکستها، بیمناکی ها و سرخورد گیها هستیم، کنار نهادن عقل و خرد و پیروی از امیال درونی، غرایز حیوانی و خودخواهی ها، انسان هایی با رحم، بی منطق و تخریب گر، ساخته است. وجود اینهمه بی عدالتی، سرگشتگی، جنگ و بیاری از رفتارهای غیر عقلانی، مؤید این امر است که بشر امروزی قبل از هر چیز به تربیت که نیاز دارد، اکنون فن آوری های علمی روزافزون گشته است و می رویم تا خود محصور محصولات خود باشیم. در کنار این پیشرفتهای دور از انتظار، جای چیزی خالی است. چیزی که به علم جهت می دهد و آن چیزی جز اخلاقیات نیست. نبود تربیت صحیح و اخلاقیات مسبب آن است که امروزه ما، بیش از پیش مستعد آن باشیم که به هموعان خود آسیب برسانیم.

بحث درباره ی مسائل انسانی و تربیتی و احیاناً نهج البلاغه، کتابی که از لحاظ بلاغت یا شیوایی الفاظ و عمق معانی، تالی قرآن مجید است و درین کلام خالق و فوق کلام مخلوق، و از جهت ارزشهای انسانی و حکمتها و معارف به منزله ی ربانی ناپیدا کرانه است، با گوهرها و ذخایر نفیس بی شمار، آن هم در این وقت محدود بازمانده نارسای پژوهنده ای کم مایه و با بضاعت اندک حقیر، کار و تکلیفی است بس دشوار و نادره. صدق :

آب دریا را اگر نتوان کشید هم به قدر تشنگی باید پشید
(مثنوی معنوی، مقدمه دفتر پنجم، ج ۳، ۱۳۶۶، ۱/۱۹)

ناگزیر در این فرصت مغتنم به طور اجمال به تحلیل چند نکته ی تربیتی و اخلاقی موجود در این اثر فاخر و عظیم می پردازیم.

با توجه به شخصیت والای حضرت علی علیه السلام که خود نمونه کامل تربیتی اسلام و تبلور عینی تفکر توحیدی است، مرد نامتناهی که از سنین کودکی در کنار پیامبر اکرم (صلی الله علیه و اله و سلم) و تحت رهبری و سرپرستی آن قائد عظیم الشان برآمده و پرورش یافته و ابعاد روحی و مکارم و الایش با فرهنگ قرآنی شکل گرفته است، وجودی که در واقع خود "قرآن ناطق" است و مفسر و شارح راستین آن، او که شهسوار و یکه تاز میدانای سخن و قلم و شمشیر و اندیشه و عبادت و سیاست است و به حقایق عالم و اسرار کائنات آچنان وقوف دارد که فرموده است: «لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا» اگر پرده ها کنار بروند، یقین من، افزوده نخواهد شد. (طبرسی نوری، ۱۳۷۴ ش: ۲۶)

بنابراین شراهد، راهنم می گردد که کتاب نهج البلاغه که مجموعه ی خطبه ها، مواعظ و حکم و کلمات فاضله رش را شکل می دهد، به گونه آئینه ای تمام نماست که بازتابی از معارف قرآنی و سنتهای سنی و ول اکرم (صلی الله علیه و اله و سلم) را در سیمای درخشان آن مشاهده می توان کرد. در این راستا که در بررسی و شناخت این کتاب هدایت- خصوصاً مسائل تربیتی و اخلاقی- نمی توان به طور انتزاعی و جدا از شناخت اسلام و قرآن به پژوهش آن پرداخت و به دایره ی ارزش سنجی حکمتها و دستورالعملهای زندگی سازش دست بازید.

اگر تربیت را به معنی آموزش آداب پسندیده و متخلق کردن به خلق نیکو، به منظور شکوفائی استعدادها و تلطیف عواطف و احساسات او بپذیریم و بدان را به تغییرات مطلوب در وجود انسان برای نیل به کمال تعبیر کنیم، در حالی که، این مکارم انسانی یا فضائلی نظیر خدا ترستی، نعدوستی، عدالتخواهی، ظلم ستیزی، پرهیزکاری و راستی و درستی است، که شخصیت عالی و متعالی را در انسان فراهم می کند و او را به مراتب کمال و کرامت آدمی می رساند، مشخص می شود که در نهج البلاغه، هم به مکارم

اخلاقی توجه شده و هم از محاسن اخلاقی به نیکی یاد گردیده و رعایت آن به نوع انسان توصیه شده است.

با توجه به اینکه نهج البلاغه، هم مانند احادیث ائمه و پیامبر بزرگوار اسلام، برگرفته از کلام حق - قرآن مجید - می باشد، در هر یک از روشهای ذکر شده، جهت غنای مطالب، به آیات قرآن و احادیث سایر معصومین هم اشاره شده است. از این رو سعی شده با مراجعه به کتبهای مختلف، و با محوریت کتاب گرانسنگ نهج البلاغه، موضوع تربیت و روشهای متنوع تربیتی و اهداف و اهمیت این مسئله مهم را در نهج البلاغه به بحث و بررسی نشست.

در این جا لازم به یاد آوری است که، در استفاده از قرآن کریم و نهج البلاغه، به عنوان دو منبع گرانمایه، از ترجمه قرآن مهدی الهی قمشه ای، و ترجمه نهج البلاغه سید علی نقی فیض الاسلام استفاده شده است.